

Безпалько О.С.

студент;

Гангал А.В.

*кандидат філософських наук,
заступник начальника факультету з морально-психологічного
забезпечення ВІТІ, підполковник;*

Власов В.О.

доцент,

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ОСМИСЛЕННЯ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ ВИДАТНИМИ ФІЛОСОФАМИ

Усвідомлення того, що людина мешкає тільки раз і смерть неминуча, із усією гостротою висуває питання про сенс життя. Проблема сенсу життя важлива для кожної людини.

У античній філософії спостерігаються різні вирішення питання. Сократ сенс усього життя бачив у щасті, досягненнях пов'язаних з добродієм життям, трепетним ставленням до законів, прийнятих державою, знанням моральних понять; Платон – у турботах про душу; Аристотель – у меті стати добродієм людиною і відповідальним громадянином; Епікур – у досягненні власного щастя, спокою і блаженства; Діоген Синопський – у внутрішній свободі, незвазі до багатства [1].

Таке ж розмаїття точок зору простежується і на інших етапах розвитку європейської філософії. Кант бачив сенс усього життя в дотриманні принципів морального обов'язку, Фесрбах – в прагненні до щастя з урахуванням загальної любові людей один до одного, Ніцше – в «волі до влади», англійські філософи ХІХ століття Бентам, Мілль – у досягненні вигоди, користі, успіху.

Життя як утілення сенсу існування

Сенс і осмислення людиною власного буття передбачає пошук у зовнішньому світі або ж у духовній сфері якихось готових ідеалів, планів, рецептів, схем, які мали б задалегідь визначати людське життя, тим самим і надаючи йому певної осмисленості. Нерідко люди вважають, що прожити своє життя «недаремно», «правильно» – значить присвятити його неухильній реалізації того чи іншого попереднього задуму; відсутність подібних ідеальних настанов, так само як і будь-які відступи від них, сприймаються як життєва катастрофа.

Людина, яка здатна вдовольнитися раз і назавжди одержаним розв'язанням неповторної загадки власного життя, внутрішньо тяжіє до одномірності: стає глухою до глибоких духовних, зокрема й релігійних переживань, до справжнього мистецтва (вже Платон, як відомо, радив вигнати із спроектованої ним ідеальної держави Гомера і «творців трагедій»), байдужою або ж нетерпимою до альтернативних цінностей.

Коли ми придивимося до того, що є нормальним, «серединним» для людини, що повторюється в її історичному розвитку, для кожного покоління постаючи по-новому, – побачимо, зрештою, більш природні й разом з тим динамічні процеси зростаючого осмислення буття, вільні від крайнощів безмежного суб'єктивізму, з одного боку, і беззастережного конформізму – з іншого. Тут перед нами постає діалог, спілкування людини зі світом.

Як перший, так і другий розглянуті напрями визначення сенсу людського буття в основі своїй, як прийнято говорити в сучасній філософії, монологічні. Фіксується певний смисловий центр, і життєве завдання людини зводиться до утвердження того, що з даного центру походить, – у першому разі до самоствердження через власну діяльність, у другому – до утвердження певних задалегідь обраних ідеалів, цінностей тощо. Слід сказати, що спілкування в його людино творчій функції – одна з центральних тем філософії ХХ ст.

Для особи, що розвивається нормально, цей процес, попри всі біографічні зміни й духовні переломи, являє собою певне нагромадження позитивних життєвих сенсів, що веде до зростаючої смислової «наповненості» буття. Говорячи про міру висвітленості реального людського життя, ми нерідко звертаємося до поняття мудрість.

Мудра людина – не просто та, що багато знає, навіть не та, що вміє застосовувати свої знання на практиці. Мудрий – той, хто здатен практично співвідносити, гармонізувати життя і його сенс, підносячи їх до єдності, фондованої на позитивних людських цінностях. Стосовно ж світу об'єктивних соціальних явищ подібна єдність життя і сенсу виступає власне як культура. Саме в царині культури природне й соціальне буття постають у вигляді осмислено розподіленої, доцільно організованої й ціннісно-орієнтованої цілісності, що втілює вищі прагнення людини.

Феномен смерті

На відміну від медицини філософія розглядає смерть з погляду усвідомлення сенсу смерті – завершального етапу людського життя. Перед смертю людина спроможна зрозуміти й оцінити прожите життя, проаналізувати здійсненні помилки та намітити програму нового життя.

Давні єгиптяни розглядали земне існування як підготовку до потойбіччя. Давні японці вважали, що людина по смерті продовжує жити у своїх нащадках. Трагічне ставлення до смерті притаманно таким релігіям як буддизм, зарастрізм (Іран), іудаїзм, доасизм (Китай). Релігійно-філософський рух в Стародавній Греції (VI-VII ст.) також драматично ставився до смерті. У класичний період давньогрецької філософії було здійснено спроби подолання страху смерті. Платон створив вчення про людину, що складається із двох складових – безсмертної душі й смертного тіла. Смерть, відповідно до цього вчення, є процесом відділення душі від тіла, її звільнення з «темниці». Тіло, на думку Платона, перетворюється на прах і тлін. Це вчення в перетвореному вигляді згодом прийнялося християнством [4].

Інше розуміння смерті притаманно філософії Епікура і стоїцизму. «Стоїки», прагнучи полегшити страх перед смертю, наголошували на її загальності і природності, бо всі речі мають кінець. Епікур же вважав, що

смерті зайве боятися, адже поки що ми живі, її ще немає, а коли вона приходить – нас немає [2, с. 34].

У християнстві смерть подається як кара Адаму і Єві за скоєні ними гріхи. Тому смерть характеризується як недоступне розуму таїнство, чимось безглузде, суперечить духовній сутності людини. Саме тому головний мотив християнства є віра у порятунок і подолання смерті [1, с. 21].

Проблема смерті по-своєму вирішувалась у філософії відомого голландського філософа – Спінози (XVII ст.). Він вважає, що вільна людина ні про що так мало не думає, як про смерть [2, ст. 42].

Якщо релігійні і ідеалістичні вчення порівняно легко справляються із проблемою безсмертя людини, то філософи-матеріалісти, стверджуючи, що душа людини смертна і вмирає разом із тілом, стають перед значними труднощами під час вирішення цього питання [5, ст. 11].

Відомий французький філософ М. Монтень зазначав, що «безсмертя обіцяють нам лише Бог і релігія; ні природа, ні наш розум не підтверджують цього» [5, ст. 23].

Видатний англійський вчений і філософ Б. Рассел писав: «Бог і безсмертя – ці центральні догми християнської релігії не мають підтримки у науці. Люди будуть і далі вірити в безсмертя, бо це приємно» [5, ст. 24].

Тож прийняття атеїстичного світогляду має бути органічно пов'язано з формуванням високої моральної, правової, політичної й філософської культури, сприяти підготовці відповідального і високоморального громадянина.

«Прийняття смерті» – кінцеве просвітлення

Проте часи змінюються. Як на Заході, так і в нас нині відбувається лавиноподібне зростання інтересу до проблеми смерті як внутрішнього чинника людського життя, котрий потребує особливого ставлення, особливої культури. Слід сказати, що сучасна танатологія вже нагромадила чималий емпіричний матеріал, який свідчить про специфічність досвіду вмирання і смерті, розкриває його якісні риси; нині цей матеріал стає загальним надбанням.

Так, ще в 1892 р. відомий швейцарський геолог Альберт Хейм опублікував дані, що свідчили про дивовижну подібність досвіду близькості смерті в 95 % опитаних Хеймом людей (здебільшого альпіністів), які пережили серйозні нещасні випадки. Існування в передсмертному досвіді людей спільних стадій і мотивів було підтвержене й наступними дослідниками. Узагальнюючи зібрані дані, американський професор Р. Нойес дійшов висновку про існування трьох послідовних стадій умирання: «опору», що позначається відчуттям загрози й страху перед смертю, «огляду життя», коли перед людиною пролінають спогади про найважливіші моменти її існування, й нарешті «траиспенденції», пов'язаної з переходом до містичних або ж «космічних» станів свідомості [3, ст. 58].

Трохи іншу, але теж стадіальну картину досвіду вмирання подає Елізабет Кюблер-Росс. Згідно з її спостереженнями, ставлення людини до смерті, що наближається, проходить принаймні п'ять послідовних стадій. Перша реакція на смертельне захворювання звичайно така: «Ні, тільки не це, такого бути не може». Коли, однак, хворий усвідомлює реальність того, що відбувається,

початкове відкидання смерті може змінитися гнівом: «Чому саме я, коли мені ще так багато потрібно зробити!» Потім, «перегорівши», людина нерідко вдається до всіляких спроб «обдурити» смерть, виграти додатковий час для життя; коли ж можливості для цього вичерпуються, настає період страху або депресії. Й нарешті, пройшовши і через це, хворий, якщо в нього вистачає часу й душевної рівноваги або він дістає належну допомогу від тих, хто його оточує, здатний відчути несподіваний спокій, примиреність зі своїм станом [3, ст. 67].

Отже, можна відзначити, що кожен повинен обрати свою власну відповідь на це питання, але однозначно не варто боятися смерті. Як би це смішно не звучало, але людина має достатньо часу, щоб прожити життя так як вона хоче і не шкодувати про час, який минув, будучи на межі потойбіччя.

Список використаних джерел:

1. Гуревич П. С. Життя після смерті / П. С. Гуревич. – М. : Радянський письменник, 1990. – 128 с.
2. Єршов Г. Г. Сенс життя і соціальне безсмертя / Г. Г. Єршов. – М. : 1990. – 130 с.
3. Коган Л. Н. Мета і сенс життя людини / Л. Н. Коган. – М. : 1984 – 313 с.
4. Франкл Віктор. Людина в пошуках сенсу / Віктор Франк. – М. : Прогрес, 1990. – С. 19.
5. Чиркін С. Я. Шлях до довголіття / С. Я. Чиркін. – М. : Знання, 1986 – 65 с.

Єрахторіна О.М.

*кандидат філософських наук, доцент,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

ЗНАЧУЩІСТЬ ВИВЧЕННЯ РОДИНИ Й РОДИННИХ ВІДНОСИН У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасна українська держава переживає досить складний період. На нашу думку, серед суб'єктивних факторів, що можуть значною мірою сприяти відродженню українського суспільства на шляху вдосконалення його членів, перш за все, необхідно назвати родину як первинну ланку соціалізації особистості.

Сім'я, родина, родинні стосунки є об'єктом дослідження багатьох наук: соціології, політології, філософії, етики, біології, правознавства, медицини, психології тощо.

Як відомо, родина – одна із найголовніших суспільних цінностей, що закладає основи фізичного, психічного, емоційного та інтелектуального розвитку особистості дитини. Родинне виховання настільки важливе в житті кожної людини, що Генеральна Асамблея ООН, оголосила 1994 рік Міжнародним роком сім'ї та постановила, що «починаючи з 1994 року, 15 травня щорічно буде відзначати Міжнародний день родини», підкресливши цим величезне значення сім'ї в фізичному й духовному становленні особистості.